

УДК 338.246.025.2

Сагарьова Д.О.
кандидат економічних наук,
Одеський національний економічний університет

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У НАПРЯМКУ ЗДІЙСНЕННЯ ПОСТМИТНОГО КОНТРОЛЮ

EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF CUSTOMS POLICY TOWARDS THE IMPLEMENTATION OF CONTROL POSTMYTNOHO

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено вплив митної політики держави на процес здійснення постмитного контролю та визначено фактори, які знижують ефективність постмитних перевірок. Розглянуто шляхи реформування митної політики у напрямку здійснення постмитного контролю шляхом удосконалення його організаційно-методичного забезпечення.

Ключові слова: митна політика, постмитний контроль, зовнішньоекономічна діяльність, організаційно-методичне забезпечення, митні правопорушення.

АНОТАЦІЯ

В статье исследовано влияние таможенной политики государства на процесс осуществления посттаможенного контроля и определены факторы, которые снижают эффективность посттаможенных проверок. Рассмотрены пути реформирования таможенной политики в направлении осуществления посттаможенного контроля путем усовершенствования его организационно-методического обеспечения.

Ключевые слова: таможенная политика, посттаможенный контроль, внешнеэкономическая деятельность, организационно-методическое обеспечение, таможенные правонарушения.

ANNOTATION

The article investigates impact of customs policy to the process of post-clearance control implementation and defines factors that reduce the efficiency of post-clearance inspections. The ways of customs policy reforming towards the implementation of post-clearance control by improving its organizational and methodological support are considered.

Keywords: customs policy, post-clearance control, foreign trade, organizational and methodological support, customs offenses.

Постановка проблеми. На початку 2016 р. набув сили Розділ IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1], реалізація положень якого має на меті сприяння створенню поглибленої зони вільної торгівлі шляхом поступового скасування ввізних і вивізних мит.

Зона вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, окрім відмови від стягнення мит та ліквідації технічних бар'єрів, передбачає співпрацю в максимально наближеному до європейських норм законодавчому полі. Результатом гармонізації вітчизняного законодавства з нормами ЄС має стати зменшення кількості перевірок суб'єктів господарювання, скасування вимог щодо ліцензування та сертифікації більшості видів діяльності, спрощення системи бухгалтерського обліку, скорочення корупції тощо. Першочергове місце в цьому процесі належить реалізації ефективної митної політики, зокрема, у напрямку здійснення постмитного контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням впливу митної політики держави на особливості проведення митного контролю присвятили свої роботи такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як О. Берзан, О.М. Вакульчик, О.А. Гончарук, Ю.В. Дубко, В.Ю. Єдинак, Т.С. Єдинак, О. Книшек, О.О. Панкратьєва, П.В. Пашко, Н.А. Томчук, А.В. Хомутенко, В.Ю. Фабіянська та ін. Проте дослідженню питань розвитку процедур постмитного контролю в умовах сучасних потреб зовнішньоекономічної та митної політики приділяється недостатньо уваги.

Мета статті полягає у дослідженні впливу митної політики держави на процес здійснення постмитного контролю та визначенні факторів, які знижують ефективність постмитних перевірок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою впровадження митного постаудиту у контрольно-перевірочну роботу митних органів є: формування прозорої митної системи, що була б адекватною сучасним тенденціям світової торгівлі, відповідала б нормам, прийнятим у розвинених країнах, та належним чином здійснювала захист законних економічних прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та держави [2, с. 11]. Тому надання пріоритетного значення процедурам постмитного контролю дозволить скоротити час митного оформлення, полегшити процес проходження митних формальностей для сумлінних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, у кінцевому рахунку усуваючи торговельні бар'єри.

Відповідно до міжнародної практики, під час проведення постмитного контролю перевірячі підлягають наступні питання:

- достовірність декларування митної вартості товарів та визначення бази оподаткування;
- правильність визначення країни походження товарів та проведення класифікаційної роботи;
- повнота сплати митних платежів;
- законність отримання митних пільг та преференцій;
- правильність класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД;
- відповідність фактичного використання товарів заявленій меті їх переміщення;
- законність переміщення товарів через митний кордон України.

Хоча з моменту набрання чинності нового Митного кодексу у 2012 р. розпочався якісно новий період розвитку постмитного контролю в Україні, невирішеними досі залишаються питання розробки методики проведення постмитних перевірок, включаючи документування та регламентацію роботи контролерів відповідно до різних напрямків перевірок та інші проблеми, які потребують законодавчих змін. В.П. Хомутенко та А.В. Хомутенко серед факторів негативного впливу на формування системи митного пост-аудиту виділяють наступні проблеми: правові, методологічні, організаційні, людські та інформаційні [3, с. 112].

Неможливо наблизити митне законодавство України до міжнародних норм, зокрема, до положень Кіотської конвенції в частині запровадження постмитних перевірок, якщо у вітчизняному Митному кодексі відсутнє визначення цього поняття. Тому одним із основних завдань модернізації українського митного законодавства та наближення його до вимог Європейського Союзу є доповнення Митного кодексу України необхідними базовими поняттями [4, с. 98]. І хоча науковцями та практиками неодноразово висувалися пропозиції щодо закріплення терміну «постмитний контроль» на державному рівні шляхом доповнення ст. 1 Митного кодексу України, жодних змін досі не відбулося.

До організаційних проблем, які гальмують розвиток системи постмитного контролю в Україні, слід віднести недосконалу структуру державного апарату, що регулює питання митної політики країни. З 2012 р. відбулося об'єднання податкової та митної служб шляхом створення Міністерства доходів і зборів України, яке у 2014 р. було реорганізовано у Міністерство доходів і зборів України. З моменту затвердження Положення про Державну фіскальну службу України питання з регулювання та проведення документальних перевірок перейшли до повноважень цього новоствореного центрального органу виконавчої влади. На сьогодні у структурі апарату Державної фіскальної служби України функціонує Департамент податкового та митного аудиту, до компетенції якого покладено питання здійснення постмитного контролю.

У результаті об'єднання митної та податкової служб, включно з підрозділами аудиту, митні органи були фактично позбавлені можливості проводити власний постмитний контроль. Близько 90% усіх питань, які перевіряються під час постмитного контролю, належать до виключної компетенції митниць, базуються на відповідних фахових знаннях і потребують досвіду роботи у митній справі. Як приклад, у напрямку контролю митної вартості ефективність роботи митних органів знизилась через втрату ними низки підрозділів, які забезпечували надання підрозділам контролю митної вартості необхідної інформації та забезпечували її реалізацію – зокрема, і підрозділів постаудиту [5].

Сучасний стан реалізації митної політики свідчить про необхідність створення чіткої, логічної та контрольованої управлінської вертикалі організації та управління процесом митного контролю та митного оформлення.

Можливим варіантом вирішення організаційних проблем при реалізації митної політики та впровадженні постмитного контролю є виокремлення митниці у незалежну структуру. Так, у січні 2016 р. зареєстровано проект Закону «Про Національну митну службу України». Метою прийняття законопроекту є створення Національної митної служби України як органу виконавчої влади, який забезпечуватиме захист митних інтересів та митну безпеку України, регулювання зовнішньої торгівлі, захист внутрішнього ринку, розвиток економіки України та її інтеграції до світової економіки, наповнення державного бюджету, протидію митним правопорушенням [6]. Запропонований законопроект є одним із можливих варіантів оптимізації розподілу владних повноважень на здійснення митного контролю в цілому та підвищення ефективності постмитного контролю зокрема.

Найбільша кількість невирішених питань на сьогоднішній день стосується методичного забезпечення постмитних перевірок. У Митному кодексі України закріплені лише базові положення з проведення документальних перевірок, що за своєю суттю відповідають постмитному контролю. Зокрема, положення Кодексу містять інформацію щодо видів, періодичності, строків проведення перевірок, прав і обов'язків як контролюючих органів, так і суб'єктів господарювання. Необхідно враховувати, що митний режим, відповідно до якого відбувається переміщення товарів через митний кордон, зумовлює використання специфічного переліку процедур митного контролю, у тому числі й постмитних перевірок на етапі післямитного оформлення.

Відповідно до чинного законодавства, в Україні передбачено 14 митних режимів: імпорт (випуск для вільного обігу), реімпорт, експорт (остаточне вивезення), реекспорт, транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави [7]. Одним із першочергових кроків на шляху до підвищення ефективності постмитного контролю в Україні є розробка окремих методик його проведення відповідно до специфіки кожного зазначеного митного режиму.

Крім специфіки митних режимів, під час розробки методик проведення постмитного контролю необхідно прийняти до уваги статистику митних правопорушень. Серед найпоширеніших методів ухилення від сплати податків виділяють: транспортування товарів об'їзними шляхами із сусідніх держав – членів СНД; перерваний транзит (вантаж, що ввозиться в Україну нібито з метою транзиту, з країни не виїжджає); оформ-

лення декларації на товар під іншою назвою; давальницькі схеми: звільнення від митних зборів і платежів давальницької сировини, що дозволяє безкоштовно провозити певні товари; бартерні схеми, які застосовуються для заниження митної вартості як увезених, так і вивезених товарів; використання спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності, технопарків для нецільових операцій [8, с. 3].

Результати перевірок суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності дозволили провести аналіз та виділити основні групи порушень митного законодавства, на розкриття яких першочергово повинні бути спрямовані процедури постмитного контролю (рис. 1).

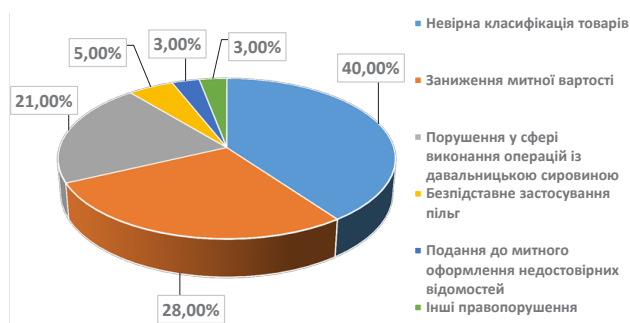

Рис. 1. Аналіз основних напрямків порушення митного законодавства

Джерело: складено автором за [9]

Результати статистичних досліджень свідчать, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності досі не позбавлені можливостей порушувати податкове та митне законодавство, використовуючи загальновідомі схеми ухилення від сплати податків і зборів. Розробка єдиних уніфікованих методик проведення постмитного контролю відповідно до визначених законодавством режимів митного оформлення, а також використання інформації про типові схеми ухилення від оподаткування сприятимуть практичній реалізації методичного забезпечення постмитного контролю та дозволять підвищити його ефективність.

Висновки. Однією з найголовніших проблем митної політики України наразі є невідповідність митного контролю сучасним потребам пропускну здатності та світовим стандартам контролю товарів. Зважаючи на активну взаємодію України та Європейського Союзу, зокрема в питаннях реалізації зони вільної торгівлі, пріоритетними напрямками підвищення ефективності митної політики нашої країни є спрощення митних процедур та створення максимально сприятливого середовища для учасників зовнішньоекономічної діяльності. Для того щоб реалізувати ці пріоритети у найближчий

час, необхідно здійснити ряд заходів, які посилять рівень захисту національних інтересів країни, створять сприятливі умови для збільшення обсягів зовнішньої торгівлі та позитивно вплинуть на економічний розвиток. Одним із таких заходів є активне впровадження процедур постмитного контролю на етапі післямитного оформлення.

Процес формування системи постмитного аудиту в Україні гальмується наявністю проблем правового, методологічного та нормативного характеру. Проведення змін, спрямованих на вирішення зазначених проблем, сприятиме підвищенню ефективності постмитного контролю в Україні та пришвидшенню процесів її інтеграції у світову спільноту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page.
2. Вакульчик О.М. Використання досвіду ЄС в побудові системи законодавчого та методичного забезпечення митного постаудиту в Україні / О.М. Вакульчик, Т.С. Єдинак, О.О. Книшек // Вісник Академії митної служби України. Серія «Економіка». – 2013. – № 2(50). – С. 11–23
3. Хомутенко А.В. Митний пост-аудит в Україні: проблемні питання / А.В. Хомутенко, В.П. Хомутенко // Problems of social and economic development of business: collection of scientific articles. – Montreal, Canada: Publishing house «BREEZE», 2014. – Vol. 2. – P. 111–115.
4. Сагарьова Д.О. Детермінація процедур постмитного контролю / Д.О. Сагарьова // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – № 10(162). – С. 91–100.
5. Лікарчук К. Інструмент, здатний перетворити митницю / К. Лікарчук // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/08/18/7078211/?attempt=1?attempt=2>.
6. Проект Закону «Про Національну митну службу України» № 3763 від 13.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57655.
7. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
8. Ребізант Р. Примусове стягнення тільки за виконавчими документами / Р. Ребізант // Податкове планування. – 2003. – № 4. – С. 2–5.
9. Фабіянська В.Ю., Блоха А.М. Український митний постаудит: наближення до європейських стандартів / В.Ю. Фабіянська, А.М. Блоха // Ефективна економіка. – 2015. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3988>.